

LAKATOS SÁNDOR

AKARSZ-E HALHATATLAN LENNI?¹

„Mert most tükör által homályosan látunk, akkor pedig színről színre, most töredékes az ismeretem, akkor pedig úgy fogok ismerni, ahogyan engem is megismert az Isten.” (1Kor 13,12)

„Képzeld el egy ősz öregembert, aki egy üvegecskét nyújt feléd. S szól: »Ebben van a halhatatlanság itala. Aki megissza, örökké fog élni.« ... Meginnád? Azonnal? Elkunyerálnád, hogy majd gondolkozol rajta? Elutasítanád? Alkudozni kezdenél? És ami a legfontosabb: nem borzongatna meg valami szorongásféle, olyasmi, ami leginkább a halálfélelemhez hasonlítható?

A visszavonhatatlan és végleges életben maradás fenyegetése. Amin többé soha nem lehet változtatni. Évszázadok fognak elmúlni, évezredek, mindenki meghal, akit ismertél, szerettél, vagy gyűlöltél, és mindenki, aki valaha is belépett az életedbe, s az emberélet végén kihullt belőle...

Emlékezhetsz-e arra, hogy ki mindenkibe voltál szerelmes hatszáz és nyolcszáz és ezerkétszáz évvel ezelőtt, és hol nyugszanak megöregedett és halálba tért gyermekeid, sok százan, akiknek a nevét is elfelejtetted? Megölni sem bírod magad, nem hajthatod le a fejed örök álomra, létezned kell, most és mindörökké, ámen.

Történhet még valami a világon, amit ne ismernél? Születhetne még ember, aki érdekelne? Előállhatna olyan helyzet, ami számodra ne lenne halálosan unalmas. S el tudnád-e viselni önmagadat a végtelenségig?... Kéred az üvegecsét? Akarsz halhatatlan lenni?” (Popper Péter)

Október-november tájékán, úgy érzem, döbbenetes gondolatokat ébreszt Popper Péter írása. A pesti srácok, az aradi vértanúk, a reformáció ünnepe, halottak napja, Dávid Ferenc emlékezete, a természet szunnyadása, a nappalok rövidsége mind-mind az elmúlásra és az örökkévalóságra, a halandóságra és örök életre tereli a figyelmet. Ez a természet és hagyományaink rendje. És te, Kedves Testvérem, aki ma Isteneddel találkozni jöttél e hajlékba, jó helyen jársz.

Halandóság és halhatatlanság, kezdet és vég, születés és halál... Olyan szavak, amelyek elbűvölnek, ha a csendes gondolat magával ragad egy pillanatra.

¹ Elhangzott az Unitárius Egyház fennállásának 440 éves ünnepi istentiszteletén Székelykeresztúron 2008. november 16-án

A káténk arról tanít, hogy soha nem volt nép, amelynek vallása ne lett volna. A vallás pedig akkor nevezhető vallásnak – mondják a gondolkodók –, ha az túlmutat a földi élet küszöbén. A vallás arra tanít, hogy a testi halál nem a vég, hanem minőségi átalakulás. A lélek tovább él Istenben, Akitől soha el nem szakadt. Emberi természetünkéből adódik a vágyakozás arra, hogy a halál utáni élet létében reménykedjünk, és ez a remény, hit, bizakodás meghatározza életünk minőségével szemben támasztott elvárásainkat.

Popper Péter kérdéseire a keresztény ember válasza egyértelmű, hiszen a keresztény embert nem a halhatatlanság, nem is a véget nem érő földi élet hite készíti arra, hogy a mindennapi megpróbáltatást vállalja. Hiszen hallottuk a döbbenetes kérdést: *El tudnád-e viselni önmagadat a végtelenségig!!!* Kemény diónak látszik a végtelenség, ha az emberi élet apróbb szakaszait vesszük nagyító alá: 9 hónap, míg a magzat egészségesen napvilágot láthat, legalább 7 év szükséges az otthoni neveltetés alapjainak elsajátítására, 18, hogy érettségre állhass, kedves középiskolás Testvérem, és amint tudod, Amerikában 21 évesnek kell lenned, hogy törvényesen alkoholt ihass. Ha az ember nem figyel oda és túlságosan beleéli magát a karrierépítésbe, az élet úgy elröppen, hogy egyszer csak arra ébred, túl öreg már gyermeket nemzeni. Ijesztő lehet egy szülőnek egyszer csak arra ébredni, hogy a gyermeke éretten és felnőtten felel meg a feltett kérdésre. Látszólag nehezen telik ki az 55, vagy 65, míg a postás először kopog be a jól megérdemelt nyugdíjjal, na meg aztán 80 felett, mondják, már minden nap ajándék. 440 év történelem, de hol van emellett a végtelenség?

Az idő eltelik, és mi úgy hisszük: az időnek felette csak a jó Isten áll. És ez így van rendjén. Mi Pál apostollal valljuk, hogy a földi életben csak homályosan, töredékesen ismerhetjük meg a valóságot vagy az igazságot. Hitünk és reményünk az, ha majd Isten a maga atyai szeretetéből magához szólít, talán megláthatjuk majd színről színre a teljes igazságot.

Az ember mégsem nyugszik. Mert képtelen bármit is elképzelni kezdet és vég nélkül. Még ha azt csak homályos, töredékes tükörként látja is. Ezért van az, hogy talán nem volt soha nép, amelynek teremtéstörténete ne lett volna, mert a kezdeteket fürkészve az ember szükségét érzi elképzelni az első szívdobbanást, az első lehetet, az első napfelkeltét vagy napnyugtát. Életünk rendje szerint nem született soha színdarab, amelynek kezdő jelenete ne lett volna, és még nem született olyan írott szöveg, mese vagy vers, amelynek ne lett volna egy első mondata. Még az istenadta földműves is mindig tudta, hogy a lovas szekérnek is megvan a „zeleje” s a „zutója”, a „rúdja”, s a „bütytye”. Az ember tehát mindig is kereste, és ha nem találta, költött magának színt, képet, alakot a kezdetről és a végről egyaránt.

• Az unitárius ember is fontosnak tartotta elképzelni egyháza megalakulásának első színét, és mivel Unitárius Anyaszentegyházunk az 1568. évi országgyű-

lésen kimondott vallásszabadsági törvény kihirdetésétől számítja fennállását, az első alakokat, színeket, idomokat ezen országgyűlésen keresi.

A 19. század végén Torda városa a magyarok kárpát-medencei honfoglalásának ünnepelésére készülve egy műtárgy elkészítését tűzte ki céljaul, amely megörökíti Torda városa történetének legkiemelkedőbb pillanatát.

Körösfői-Kriesch Aladár festő, szobrász, iparművész, a magyar szecesszió kiváló képviselője ebből az alkalomból készítette el azt a festményét, amely Torda városának legkiemelkedőbb pillanatát örökíti meg. Abban egyetértettek, hogy a legkiemelkedőbb pillanatra 1568. január 13-án került sor, a tordai főtéri templomban. A *tordai országgyűlés* című festmény, amely a vallásszabadság kihirdetésének pillanatát örökíti meg, minden unitárius ember előtt ismert. Minden egyházközség birtokol legalább egy példányt ennek a festménynek a reprodukciójából. A legtöbb egyházközség tanácstermében, paplakán, vallásórás termében, lelkési hivatalában vagy éppen templomában ott díszleg ez a kép.

Bár felmérés soha nem készült róla, meggyőződésem, hogy a kígyót és galambot ábrázoló címer mellett az unitáriusok többsége ezt a festményt említené meg mint jellegzetes unitárius szemléltető darabot, mint az unitarizmus megszületését ábrázoló „ereklyét”. Még akkor is, ha a legtöbben valószínűleg már alig emlékeznek a kátéórákon tanultakra, amikor a kép szerzőjét és tartalmát a lelkész bemutatta.

A festmény a 16. századi vallási és társadalmi viszonyokat ábrázolja, amelyek Közép-Európára és ezen belül Erdélyre voltak jellemzőek. Amint a lutheri, kálvini és az antitrinitárius tanok szellője Németalföldről szűkebb pátriánkba is begyűrűzött, e vallási nézetek követői gyakran szálltak vitába egymással. A katolikus egyház védekezészerűen üldözte és igyekezett elnyomni az új tanok hirdetőit és vallóit. Voltak helyek, ahol az új irányzatok követői fordultak egymással szembe, és támadtak egymásra. Így kerülhetett sor arra, hogy Szervét Mihály antitrinitárius teológus író és gondolkodó 1553-ban Genf városa szélén máglyán égett el, Kálvin János egyházalapító reformátor ítélete következtében.

Erdély mindezekkel szemben attól volt különleges a 16. században, hogy nyitott volt az új tanok befogadására. Kezdetben a lutheri és kálvini tanok követői, majd az unitáriusok egyházszerzetként foglalták el helyüket a hagyományos római egyház mellett. Bár számos nyilvános hitvitára került sor ebben az időben, erőszakos megtorlásra Erdélyben soha nem nyílt alkalom.

A tordai országgyűlés ezt a sajátos helyzetet tette hivatalossá a híres, vallásszabadságról szóló ediktummal. János Zsigmond erdélyi fejedelem és magyar király hozzájárulásával az országgyűlés a négy keresztény vallást, a katolikus, a lutheri evangélikus, a kálvini református (szakramentárius) és a dávidferenci unitárius vallást bevett vallásoknak nyilvánította és egyenlő jogokkal ruházta fel. Az ediktum kimondta, hogy vallási meggyőződése, hovatartozása miatt senkit sem szabad üldözni, mert „a hit Isten ajándéka”.

János Zsigmond egyénisége abban magaslik ki európai kortársai közül, hogy – áttérve az unitárius hitre – Dávid Ferenc egyházalapító püspököt személyes tanácsadójaként vitte udvarába, de emellett a másik három felekezetnek is egyenlő jogokat és bánásmódot kínált.

A festmény Dávid Ferenc egyházalapító püspököt állítja központba, amint az új törvényről beszél. A történészek egyetértenek abban, hogy Dávid ezen az országgyűlésen minden bizonnyal fel sem szólalt, de abban is, hogy munkatársaival együtt alapvető szerepet játszott a törvénytervezet előkészítésében és elfogadtatásában. Ez helyezi Dávid Ferencet a történések középpontjába. A trónon ott ül János Zsigmond a fejedelem, aki nélkül egyházunk talán soha nem kaphatott volna lehetőséget a törvényes intézményesülésre. A fejedelem jobb és bal felén annak két utódja ül, Báthori István, a katolikus fejedelem, aki közvetlenül elődje halála után bevezette a hitújítás tilalmát, az innovációs törvényt, és Báthori Kristóf, Dávid kirakatperének szentesítője. A király bal oldalán ott látjuk az olasz orvost, Georgio Blandratát (Blandratát), akinek szerepe a történetírás során sok kérdést vetett fel. Szélsőséges vélemények nevezték Blandratát Dávid Júdásának, de ugyanakkor az unitarizmus intézménye megmentőjének is, hiszen paradox módon, bár Dávid legközvetlenebb segítője és munkatársa volt, ő vádolta be Dávid Ferencet a fejedelemnél hitújítás miatt. Az asztalnál Csáki Mihály kancellár figyeli a történéseket, a bal oldalon Heltai Gáspár nyomdász a Bibliát forgatja. Arról a Heltairól van szó, akinek segítségével Erdélyben olyan teológiai munkák jelenhettek meg, amelyek Európa-szerte máglyatüzeket tápláltak, továbbá arról az emberről, aki nem vonakodott nyomtatásban megjelentetni ugyanannak a hitvitának a reformárus szemmel készített jegyzőkönyvét, majd az unitárius szemmel készített változatát. Tette ezt azért, mert a hitvita elején még Dávid ellenfeleként, reformátusként írta a jegyzőkönyvet, a hitvitát követően Dávid hatására megváltoztatta nézőpontját és újraírta azt. Heltai is a hitviták tüzeiben edzett unitárius volt, akit Dávid értelmes érvekkel győzött meg hitbéli igazáról, és ha szabad így mondani, rekvirálta saját munkacsapatába.

Ott látjuk a jezsuita szerzetest, aki később Dávid fondorlatos elítéléséről kezeskedik és a kálvinista Melius Juhász Pétert, aki hitvitában nem egyszer maradt alul, de műveltsége és személyisége erdélyi történelmünk egyik gyöngyszeme. Ők ketten, Melius és a jezsuita szerzetes kételkedve tekintenek a központban álló Dávidra.

A jobb alsó sarokban sorakoznak a magyar nemesek Bekes Gáspárral az élen, aki lelkesen gesztikulál, szinte drukkolva, „ügyvanzoza” Erdély nagysikerű szónokának. A háttérben a magyar, szász és székely rendek állnak. Az erkélyen pedig elmaradhatatlanul ott vannak az asszonyok...

A tizenkét négyzetméteres festményt Budapesten, 1896-ban, a millenniumi kiállításon mutatták be először, ahol a kritikusok nagy elismerésekkel illették. Két évvel később a tordai városházán helyezték el. A második világháború után a

festmény a Városi Múzeumban találta meg végleges helyét. Eredeti színeiben ma is látható, bár magam az utóbbi 15 évben nem találkoztam még olyan emberrel, aki valóban látta volna.

Idén ünnepeljük Egyházunk születésének 440. évfordulóját. Ezek az emberek, akiket a híres festmény ábrázol, hiszem, elnyerték az örök életet, amelyet ki-ki a maga Istenétől remélt. Derék, művelt és nyughatatlan férfiak, akik vállalták és kiálltak saját igazukért, és minden bizonnyal kiváló asszonyok, akik akkor még csak az erkélyről vagy a háttérből szemlélhették a történelmi időket. Nekik nem volt szükségük Popper képzeletbeli üvegecskéjére. Ők ma is itt vannak velünk.

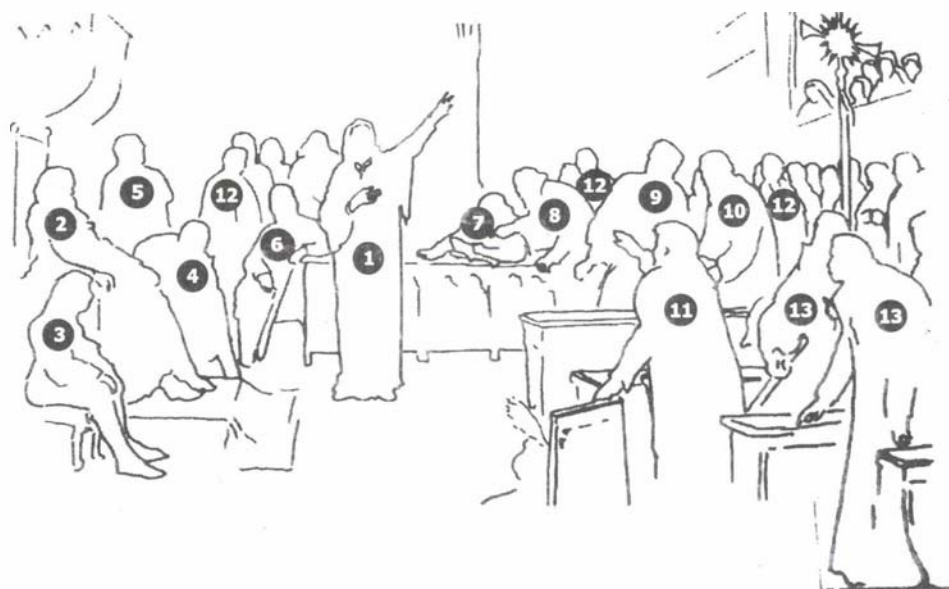
Ez a festmény figyelmeztet és tanít ma bennünket. Ezek az alakok beleépültek alapkövekként az egy Isten egyházába, abba a lelki épületbe, amelyet Anyaszentegyházként említünk, és amely sokszor szélmalomharcok sokaságát kellett – és kell ma is – hogy megvívja, hogy gyermekeit oly nehezen keblére ölelhesse, bölcső és koporsó mellett a jézusi evangélium által megnyugvást és vigaszt nyújtva.

A festményről készített grafikán számozott arctalan alakokat látsz, Testvérem, nem véletlen célzattal. Keresd meg Magadat ebben a tömegben. Nem látod mindenki arcát, mert az élet ilyen homályos és arctalan az emberek között úgy, ahogy Pál apostol tanít. De ott vagy, ott lehetsz Te is! Tizennegyediknek vagy negyvennegyediknek, drukkolónak vagy kétkedőnek, nemesnek, királynak, utódnak, lánglelkű prédikátornak, szürke hivatalnoknak, szemlélődő asszonynak, reformátusnak, unitáriusnak, katolikusnak, ortodoxnak..., valakinek számon tart az Isten!

Akarsz-e halhatatlan lenni? Mersz-e, tudsz-e olyat alkotni, amit 440 év múlva, ha arctalanul, ha névtelenül is, de megemlegetnek? Mersz-e, tudsz-e hivatalt vállalni úgy, hogy a karrierizmus, individualizmus, nepotizmus és korunk egyéb nyavalyája be ne tudjon árnyékolni? Érted-e, hogy a lángelme nem tud világot megváltani, ha nem talál munkatársra? Hiszed-e, hogy az Isten nem véletlenül hívott erre a világra, hanem feladattal látott el? Érted-e, hogy a cél nem a halhatatlanság? És érzed-e, hogy túl kevés az időd ahhoz, hogy önmagadat megtagadva a lelkiismeretedet meghazudtolva éld a mindennapokat?

Indulnunk kell! Ne feledd: az időnek felette egyedül az Isten áll. Ámen.

Az alábbi grafikát John Gibons UU lelkész készítette. Az azonosítás dr. Rezi Elek munkája. A beszédben felhasználtam Gyerő Dávidnak a festményről 2002-ben írt angol nyelvű összesítőjét.

Körösfi-Kriesch Aladár: A tordai országgyűlés, 1568

1. **Dávid Ferenc** *szuperintendens*
2. **János Zsigmond** *fejedelem*
3. **Báthori István** *trónörökös*
4. **Báthori Kristóf** *trónörökös*
5. **Georgio Biandrata** *orvos*
6. **Csáki Mihály** *kancellár*
7. **Heltai Gáspár** *nyomdász*
8. *Unitárius pap*
9. *Katolikus pap*
10. **Melius Juhász Péter** *kálvinista prédikátor*
11. **Bekes Gáspár**
12. *Magyar, szász és székely rendek*
13. *Magyar nemesek*

KOPPÁNDI BOTOND

AJÁNDÉK – JÉZUSNAK

*„Bementek a házba, meglátták a gyermeket az anyjával, Máriával, és leborulva imádták őt. Kinyitották kincsesládákat, és ajándékokat adtak neki: aranyat, tömjént és mirhát”
(Mt 2, 11)*

Kedves Testvéreim!

Advent időszakában, a karácsonyi előkészületek során, döbbenetes riportot láttam az egyik magyarországi kereskedelmi televízióban: a riporter, mikrofonnal a kezében, az egyik bevásárlóközpontban, a nagy karácsonyi bevásárlás közepette tolongó embereknek nekiszegezte a kérdést: mit ünnepelünk karácsonykor? A válaszok elképesztőek voltak:

- Jézus feltámadását – mondta egy harmincas férfi.
- Krisztus halálát? – kérdezett vissza egy középkorú hölgy.
- Passz – mondta egy vihogó tizenéves.
- Hol született Jézus? – próbálkozott tovább a riporter.
- Dél-Amerikában – jött az egyik válasz. – Nem, inkább valahol Ázsiában
- javította ki magát egy úriasan öltözött ember.
- Valahol Izraelben – mondta valaki.
- Jeruzsálemben – vágta rá határozottan egy hölgy...

És az ember nem tudta, hogy sírjon-e, vagy inkább nevensen.

Az eset nem hagyott nyugodni: másnap, kissé félve, feltettem a kérdést valóságos „gyermekeimnek”: mit ünnepelünk karácsonykor? Hála Istennek, egyszerre kiáltotta mindenki: „Jézus születését!”. És hol született Jézus? – kérdeztem felbátorodva, és erre is jött a pontos válasz: – Hát Betlehemben! – és közben látszott az arcokon az értetlenség: hogy lehet ilyet egyáltalán megkérdezni?

Éppen ezért, kedves ünneplő Testvéreim, drága Barátaim, ma, karácsony első napján fennhangon hirdessük, hogy mindenki hallja meg: karácsony Jézus születésének ünnepe, ezen a napon Jézus világra jöttét ünnepli a keresztény világ, mert Heródes király idejében, a júdeai Betlehemben megszületett az a Gyermeke, aki elsősorban szelídlelkűségével, ártatlanságával és egyszerűségével tűnt ki az emberek között!

Karácsonykor ennek a gyermeknek a megszületését ünnepeljük, és újra meg újra átéljük az evangéliumok elbeszélését:

Máté evangéliuma azt meséli el, hogy Józsefnek álmában megjelent egy angyal, aki megjövendölte, hogy fia fog születni, akinek neve Jézus lesz, mert meg